

denera, Ramon Zalloren kalkuluen arabera. Eta ez genuke deus ere esatekorik, baldin eta gure txintxorroak hondoratzeko zorian ez baleude, txukera triste bat erosteko ere dirurik ez dugularik.

Hiru. Kurasaalerako agindu baino diru gutxiago emango omen du Espainiako Ministerioak. Bestalde, Moneoren azken sariak balio erantsi bat eman dio Donostiako egitasmoari. Idazleen Elkartearen egoitza, oraingoz alokairuan daukaguna, orube horren pare-parean dago, Zurriola pasealekuan. Oraingoz, itsas bista ederra daukagu leihotik. Proiektua gauza dadinean, artean dohaneko egoitzarik lortu ez badugu behintzat, Moneoren kuboek izkutatuko digute itsasoa begien bistatik. Ez ahal da ezeren metafora izango!□

LITERATURA

IÑIGO ARANBARRI

ARPOIAREN TRABESA

Inazio Mujika Iraolak trabes gaitza du egina Agirre Asteaskoaren arpoiaren kontu honekin. Eta honezkero ere hasi zaizkiolakoan nago belarri ertzero kalakari eta gaizto, Orixeri bere garaian bezalaxe, «*Inazio, hik orain dela ehun urte bizi behar huen*»-ka. Alegia, ez duela zertan sofritu klasikoenganako zabar den aro honen alper-harria bere hezur-mamietan eta uzteko esku artean darabilen langintza eskertzarreko horri, hemen jendeak klasikoak maite, maite dituela, baina ez postura horretan.

Trabes, ispixo handia dute egina Inaziok eta Alberdaniak klasikoen kontu honekin, lehenago beste batzuek zertu bezala. Eta kostatuko zaie Hordago-rænbilduma beltza edota Labayrukoen andabide gorria berdintzen, baina behingoz hizkuntzalaritza bazter uztera eta klasikoen literaturaz gozatzera egindako deiak merezi du bederik ardo bat txoko honetan.

Azken batean hori baita berrikuntza: klasikoen literaturtasuna sare komertzial zibil batean aldarrikatzea. Eta honekin esan nahi da klasikoen betiko irakurketa filologiko-unibertsitarioaz gain badagoela, edo hobeto esanda, zerua irabazita duen Mujika sinestuta dagoela badela beste irakurketa bat, literaturzalearena, liburugintzaren txara lohian neurri batean era honetako edizioak —begietarik sartzen direla ez da gezurra— kontsumitzera eta ordaintzera datorrena.

Inazio Mujikaren trabesa, zer esango dizuet nik, gustatzen zait. Eta ez neure denboran klasikoak irakurtzen plazer larregirik ukan dudalako, baina Agirre ren arpoiaren edizioaren kariatara hark egin adierazpenetan bada etorkizunari ezeze gaur egungo narratibari egindako keinurik. Eta honelako ekarpenak ez dira eguneroko opil.

Urtetxoak dira, ez asko, borborrean zetorren itzulpengintzak narratibaren sormenean izan zitzakeen zain onuragarriez luze eta suelto hitz egiten hasi zela. Orain, honelako edizioen bitartez klasikoena ekarri nahi bide da. Jaurlaritzak eta Editoreen Elkarteak bultzatu Klasikoak saila agor-hurren delarik, ez da formula txarra klasikoen sail zibil bati honelako demaren bidez ematea segida.

Arpoilariaren sermoinen pasartean tasunak eta Biblian jasotzen diren istorioen literaturtasun une zoragarriak zenbaterainokoak diren berriz, ez nauzue hor harrapatuko. Lanbro-zirina ari du eta albistegietan, tertulietan, behin eta berriro eta aho-betean darie esatariei *tradizioa* hitza. Nahi gabe bezala, iraganari gorrotoa hartzen diozun egun horietakoa da sanmartzialen osteko lardatx hau.

Hala ere, bada arrazoirik Mujikaren trabesaren alde egoteko. Izenburu ondo literarioa du. □

TRADIZIOAREN AUSPOAK

Auspoaren auspoa izenez bataiatu ditu Antonio Zabalak bere idazlanak biltzen dituen liburuki biak. Ezin hobeto babetua, liburuen aurkezpena ezezik Auspoa bildumak egin bi-

dearen gorazarrea bilakatu zen Donostiako ekitaldia. Bertso-lari eta kontalariez gain izan zen bestelako babesik bertan. Iraganetik gaur egunera luzatu nahi zen bidea, eta horrela erakusteko —*ghetto* itxura haustetik hasita— egin ziren aha-lerinak ez ziren alferrikako suertatu. Ona marketina.

Auspoaz hitz egitea Azkue eta Barandiaranen ondoren ahozko literaturaz egindako bilketa-lanik nagusienaz hitz egitea da. Eta bilketa diogunean bildutako materialaren antolaketa, aukeraketa eta prestaketa diogu, beren lan eta osterantzeko *ke-ta* guztiekin. Bilketa ezezik sustrai beretsuak dituen sormen-lanen bilduma ere bada. Hori da Auspoa. Mundua ikusteko era bat. Itzuliko ez den denboraren tarratak. Sarritan euskalgin-tza modernoak bere azpian, ondoan edo gainean sentitu izan duen gizarte paraleloa. Lehen intsumitu-elkartea. Baina badoana beti, badoana.

Joatearenaz da marketinaren barruan sartzen. Aita Zabalak berak berriki gaztigatua da nola Faustino Etxebarriaren liburuaren prestaketan testuaren batasuna izan zuten arazo nagusi. *Nire gazte denpora* liburu interesgarria zen, aberatsa iragana berregituratze horretan eta ondo, oso ondo idatzia. Baina bazuen koskarik: gipuzkoarkeria gehiegitxo bizkaitarra izateko.

Gipuzkerazko aditzak «bizkaieratzen» pasatutako orduak ondo gogoan izango dituzte biek seguruenik. Hala geratu zitzaizdan niri Zabalaren ahotik irakurri nuenean.

Pasadizoa ez du gehiegi harrotzea merezi, baina bada zer-baiten seinale. Nondik atera dituen Etxebarriak gipuzkera eta batuko aditzak eta moldeak ez da zail ikusten, bizi ere bizi behar baita norberaren esparrutik kanpokoekin. Baina etnoliteratura deitu den hori gero eta batuago badago ez da erraza samin-tasun zera hori ezabatzea esploratzaileran jolasten den irakurlearen baitan. Hau badoa.

Baina beti ari da joaten, ez dakit ondo azaltzen dudan. Arazoa beste bat da. Gizarte paraleloa azaltzen denean ia elkarren berririk ez duten baina funtzioak ondo bananduta funtzionatzen duten bi munduz ari gara. Zaharrenak joan aurretik

edan behar du handik berriak, estandarrek. Hizkuntza globalizatzaile orotan gertatu beharreko egokitze-prozesu bat, nolabait deitzearren.

Horregatik uste dut bizkaieraren kasua eta Bidasoaz iparreako ez direla parekatzeko modukoak, ez tradizioaren honetan behintzat. Batean, estandarizazioaren barruan batez ere bertako idazleek egin beharreko indarrean dago giltza. Eta beti dira gutxi. Bestean, tradizio izugarri baten eta estandarizazio ez ondo ulertuaren artean dago egungo idazleen dema. Nafarrak zer? Beharbada ondoen asmatu dutenak.

Bien bitartean, Auspoatik datorren bidea gero eta gertuagoa egiten ari zaio moderniarren euskaldunari. Eta iragana bertan da. □

LAU ESKUTARA

Hogeita hamar urte pasa Truman Capote-k Kansas-eko herri batean gertatu hilketen arrastoan hasi eta Olarrak maisuki itzuli zuen *Odol hotzean* idatzi zuela. Eleberri bat gehiago baldin eta kontatzen zen istorioa ez balitz horren baldintzatuta egon: benetako gertaera bat kontatzen zuen. «*Non fiction novel*» legez bataiatu zuen Capotek berak.

Aurrez egon zen antzerako ahaleginik, etiketarik gabe baina. Agian Rodolfo Walsh kazetari argentinarra da aipagarriena. *Operación masacre*-k 1956an militarrek Buenos Aires Handiko zabal malapartatu batean fusilaturiko zibilen pasioa eta heriotza dakartza literaturara. Ikerketa denez, denboraren eta ekintzen berregiketa zehatza nolana ere. Eta urrats berri bat: fikzioak ia zoko-mokorik ez duen narratiba-era.

Ez da fikzio-ezetik literaturara datorren adar bakarra ikerketara. Alde honetatik, euskal tradizioan errimeagoak izan gara gure mugetarik kanpo norberak bizi izandako gertaerak kontatzera, alegia, kronika-kutsu handiagoa duten lanei eustera. Europako Gerra Handian Iparraldeko kazetariak Ardenetako gerla-karrikarterik bertarik (bada berrikustea merezi duen terminogia militar osoa) Zerbitzarik, Saint-Pierrek edo Etxepare

mirikuak igorri kronikak gaur egunera arte luzatu den jeneroa a dugu. Eskola handia eman du Iparraldeko herri-prentsak, eta Aljeriako gerra bera ere (De Gaulle-ren *Aljeria frantsesa!* hura) ez zen ustekabeen igaro euskal irakurlegoarentzat.

Aldiz, hala uste dut, Hegoaldean gehiago landu da bidaien (bortxa gabeko kanporatzea esan beharko genuke?) jeneroa. Txina edota Palestinako misio-kronikei Anabitarte donostiarrek begirada interesgarri batekin eman zion jarraipena *Aprika-ko basamortuan* (1961) liburuarekin. Azken urteotan, euskal irakurleak aleka irakurri ditu euskaldunak erdal herrietan emandako denboraren berri ematen duten liburuak. Arretxek, Elexpurrak, Izagirrek, Ubedak abiaburua bera izanik —etxetik ateko urratsak—, azken emaitza arras bestelakoa izan daitekeela erakustera etorri dira.

Eta beroaldi honen erdian heldu da gure artera *Suetena Belfasten*, Imanol Muruak eta Humberto Unzuetak lau eskutara jotako pieza. Ezer gutxi dakit pianoan zernolako zailtasuna dakarren lau eskutara jotzeak, baina literaturan liburu honek suposatzen duen aurrerapausoa handia da zinez. Informazioa eta pasarte pertsonalagoak (eta beraz dramatizatuagoak: elkarrizketak eta) tartekatuz, kazetaritza eta literatura elkarren artean gozokiro nola uztartzen diren lekuko izango da irakurlea. Eta hor uste dut dagoela era honetako kroniken arrakastaren giltza. Ondo hartu dio neurria kontaktari Murua-Unzue-ta bikoteak, zintzotasun itxura eman diote gertaerei (ondo kontatua horregatik fikzioa bada!), eta ez dute honen leku emblematikoei ezinbestean zor zaien ironia ahaztu. Irlandan izan gabe sentitu naiz bertan, eta hori, kazetaritzari esker baino, literaturaren meritua delakoan nago.

Narratibaren bide hau ez litzateke posible izango euskal prentsak azken urteotan bizi izan duen sendotze-prozesurik gabe. Pianorako baino honelako lanetarako esku on asko ari da egiten egunero egunero erredakzioetako teklatueta. Hautatu lekuarekin eta tonuarekin asmatzea da, eta agian literaturara irakurle gehiago arrimatzeko amu ere izan daiteke kroniken hau. Baina auskalo.□